

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Кафедра екології, технології захисту навколишнього
середовища та лісового господарства

05-02-220М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних робіт із навчальної дисципліни

«Вступ до фаху»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня за освітньо-професійними програмами «Технологія
захисту навколишнього середовища» та «Екологія»
спеціальностей

101 «Екологія», 183 «Технологія захисту навколишнього
середовища» денної та заочної форм навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою ННІ
агроекології та землеустрою
протокол № 1 від 07.09.2021 р.

Рівне – 2021

Методичні вказівки до практичних робіт із навчальної дисципліни «Вступ до фаху» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Технологія захисту навколишнього середовища» та «Екологія» спеціальностей: 101 «Екологія», 183 «Технологія захисту навколишнього середовища» денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Клименко О. М., Клименко Л. В.— Рівне : НУВГП, 2021 – 37 с.

Укладачі: Клименко М. О., д. с.-г. н., професор кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства; Клименко Л. В., канд. с.-г. н., доцент кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства.

Відповідальний за випуск – Клименко М. О., д. с.-г. н., професор, завідувач кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства.

Керівник групи забезпечення
спеціальності 101 «Екологія»
О. О.

Бедункова

Керівник групи забезпечення
спеціальності 183 «Технологія
захисту навколишнього середовища»
А. М.

Прищеп

© М. О. Клименко,
Л. В. Клименко, 2021
© НУВГП, 2021

ЗМІСТ

Практична робота № 1. Права і обов'язки студента.....	4
Практична робота № 2. Графік навчального процесу та його особливості. Освітньо-кваліфікаційні рівні вищої освіти. Вивчення навчальних планів бакалавра та магістра.....	9
Практична робота № 3. Вибір і оцінка теми наукового дослідження (об'єкт, предмет дослідження).....	13
Практична робота № 4. Види навчально-дослідницьких робіт.....	15
Практична робота № 5. Психологічні властивості людини.....	19
Практична робота № 6. Загальні вимоги до фахівця-еколога.	21
Практична робота № 7. Основні вимоги та складові екологічних проектів.	23
Література.....	37

Практична робота №1

Права та обов'язки здобувача

Мета роботи: ознайомитися з правами та обов'язками здобувачів закладів вищої освіти.

Теоретична частина

Права та обов'язки здобувачів встановлені згідно Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту».

Обов'язками здобувачів є: додержання законодавства, моральних, етичних норм; систематичне та глибоке оволодіння знаннями, практичними навичками, професійною майстерністю, підвищення загального культурного рівня; додержання статуту, правил внутрішнього розпорядку закладу освіти.

Випускники закладів вищої освіти, які здобули освіту за кошти державного або місцевого бюджетів, направляються на роботу і зобов'язані відпрацювати за направленням і в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Інші обов'язки осіб, що навчаються, можуть встановлюватися законодавством, положеннями про заклади освіти та їх статутами.

Крім обов'язків, передбачених статтею 52 Закону України "Про освіту", студенти вищого навчального закладу зобов'язані:

- виконувати вимоги навчального плану в терміни, визначені графіком навчального процесу;

- відвідувати заняття за обраним індивідуальним навчальним планом;

- вчасно інформувати керівництво закладу в разі неможливості з поважних причин відвідувати заняття, складати (перескладати) заліки та іспити, виконувати контрольні роботи тощо.

Здобувач має право на:

- навчання для здобуття певного освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівнів;

-вибір закладу освіти, форми навчання, освітньо-професійних та індивідуальних програм, позакласних занять;

-додаткову відпустку за місцем роботи, скорочений робочий час та інші пільги, передбачені законодавством для осіб, які поєднують роботу з навчанням;

-продовження освіти за професією, спеціальністю на основі одержаного освітньо-кваліфікаційного рівня, здобуття додаткової освіти відповідно до угоди із закладом освіти;

-одержання направлення на навчання, стажування до інших закладів освіти, у тому числі за кордон;

-користування навчальною, науковою, виробничою, культурною, спортивною, побутовою, оздоровчою базою закладу освіти;

-доступ до інформації в усіх галузях знань;

-участь у науково-дослідній, дослідно-конструкторській та інших видах наукової діяльності, конференціях, олімпіадах, виставках, конкурсах;

-особисту або через своїх представників участь у громадському самоврядуванні, в обговоренні, вирішенні питань удосконалення навчально-виховного процесу, науково-дослідної роботи, призначення стипендій, організації дозвілля, побуту тощо;

-участь в об'єднаннях громадян; безпечні і нешкідливі умови навчання та праці;

-забезпечення стипендіями, гуртожитками, інтернатами в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

-трудова діяльність у встановленому порядку в позаурочний час;

-перерву в навчанні у вищих та професійно-технічних закладах освіти; користування послугами закладів охорони здоров'я, засобами лікування, профілактики захворювань та зміцнення здоров'я;

-захист від будь-яких форм експлуатації, фізичного та психічного насильства, від дій педагогічних, інших працівників, які порушують права або принижують їх честь і гідність

Крім цього, студентів за рахунок навчального часу на роботу і здійснення заходів, не пов'язаних з процесом навчання, забороняється, крім випадків, передбачених рішенням Кабінету Міністрів України.

Крім прав, передбачених статтею 51 Закону України "Про освіту", здобувачі закладу вищої освіти мають право:

- 1) обирати і бути обраними до вищого колегіального органу самоврядування закладу;
- 2) обирати навчальні дисципліни за спеціальністю в межах, передбачених освітньо-професійною програмою підготовки та робочим навчальним планом, формувати індивідуальний навчальний план, який затверджується у порядку, встановленому ректором (директором);
- 3) за дозволом деканів (завідуючих відділеннями) відвідувати заняття на інших факультетах (відділеннях) закладу за умови виконання графіка навчального процесу, складеного відповідно до індивідуального навчального плану;
- 4) отримувати матеріальну допомогу згідно з чинним законодавством;
- 5) створювати фонди для студентських потреб;
- 6) брати участь у роботі громадських організацій, політичних партій;
- 7) під час навчання без відриву від виробництва користуватися пільгами, встановленими чинним законодавством (додаткова відпустка тощо);
- 8) на академічну відпустку, поновлення, переведення до іншого вищого навчального закладу у порядку, встановленому положенням, яке затверджує Міносвіти.

Здобувачі мають гарантоване державою право на додаткові види соціального і матеріального забезпечення :

1. *Здобувачам може надаватися додатково соціальна і матеріальна допомога за рахунок місцевих бюджетів, міністерств і відомств, підприємств, установ, організацій, коштів громадян, юридичних і фізичних осіб за межами України, благодійних організацій, а також з інших надходжень.*
2. *На час виробничого навчання, практики здобувачам забезпечуються робочі місця, безпечні та нешкідливі умови*

праці. Порядок оплати виконаної роботи під час виробничого навчання і практики визначається Кабінетом Міністрів України.

Для здобувачів денної форми навчання загальноосвітніх, професійно-технічних та закладів вищої освіти державою гарантуються протягом року пільги на проїзд по території України залізничним, водним, автомобільним, міським (крім таксі) транспортом.

Відповідні кошти передбачаються у Державному бюджеті України окремим рядком. Порядок надання зазначених пільг визначається Кабінетом Міністрів України. Органи місцевого самоврядування відповідно до законодавства можуть встановлювати порядок надання пільг на проїзд учнів і студентів у місцевому пасажирському транспорті і передбачати відповідні видатки з місцевих бюджетів. Здобувачі неповнолітні мають право на безплатне та пільгове користування об'єктами культури. Порядок надання цих пільг визначається органами місцевого самоврядування.

Здобувачі, неповнолітні мають право на безплатне та пільгове користування об'єктами фізкультури і спорту. Порядок надання цих пільг, компенсації різниці вартості послуг і квитків визначається органами місцевого самоврядування.

Мешканці гуртожитку мають право:

- користуватися приміщенням учбового і культурно-побутового призначення, обладнанням і майном гуртожитку;
- вимагати своєчасного ремонту або заміни обладнання, меблів, постільних речей та іншого майна гуртожитку, а також усунення недоліків у побутовому забезпеченні;
- обирати раду студентського гуртожитку і бути обраним до її складу;
- брати участь через студраду у вирішенні питань, пов'язаних з покращенням житлово-побутових умов, організації виховної роботи і дозвілля, роботи обслуговуючого персоналу та інших;
- звертатися із скаргами до керівництва навчального закладу на

роботу обслуговуючого персоналу і житлово-побутові умови, які не відповідають вимогам Положення про гуртожиток і нормам обладнання та утримання гуртожитків.

Студентська рада є вищим виборним представницьким органом студентського самоврядування. Діяльність Студентської Ради спрямована на:

Забезпечення виконання студентською молоддю своїх обов'язків - як громадянина і студента.

Сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності.

Сприяння і створення необхідних соціально-побутових умов для здобувачів університету. Надання рекомендацій при поселенні до гуртожитків університету.

Організацію дозвілля та відпочинку.

Здійснення міжвузівської та міжнародної роботи.

Пропаганду здорового способу життя, запобігання вчиненню правопорушень, вживанню ними алкоголю, наркотиків та ін.

Участь у охороні громадського порядку.

Захист законних прав та інтересів у органах державної влади та управління.

Сприяння працевлаштуванню.

Виховання патріотизму, потреби дотримуватися законодавства, моральних та етичних норм.

Організацію культурно-освітньої та фізкультурно-масової роботи.

Господарську діяльність та створення додаткових робочих місць для здобувачів.

Завдання практичної роботи:

1. Ознайомитися з основними правами здобувачів.
2. Проаналізувати обов'язки здобувачів.
3. Визначити якими додатковими видами соціального і матеріального забезпечення може скористатися здобувач.
4. Проаналізуйте права здобувачів, які проживають у гуртожитку, якими правами ви користуєтеся, які на даний момент не реалізовані.

5. Визначте особливості поновлення здобувача у ВУЗ та переведення з одного вищого закладу до іншого.

Питання для контролю знань:

1. Які законодавчі акти регламентують права та обов'язки здобувача.
2. Які Ви знаєте права здобувача?
3. Які Ви знаєте обов'язки здобувача?

Практична робота №2

Графік навчального процесу та його особливості. Освітні рівні вищої освіти. Вивчення навчальних планів бакалавра та магістра.

Мета роботи : ознайомитися з графіком навчального процесу підготовки бакалавра та магістра спеціальностей: 101 «Екологія», 183 «Технологія захисту навколишнього середовища».

Теоретична частина

Здобувач (слухач) - особа, яка в установленому порядку зарахована до закладу вищої освіти і навчається за денною (очною), вечірньою або заочною, дистанційною формами навчання з метою здобуття певного освітнього рівня.

Навчання здобувача здійснюється на основі графіка навчального процесу, який вміщує перелік, послідовність та час вивчення навчальних дисциплін, форми навчальних занять та терміни їх проведення, а також форми проведення підсумкового контролю.

Програми навчальних дисциплін визначають їх інформаційний обсяг, рівень сформованості вмінь та знань, перелік рекомендованих підручників, інших методичних та дидактичних матеріалів, критерії успішності навчання та засоби діагностики успішності навчання.

В основу підготовки еколога покладено такі основні цикли дисциплін: гуманітарні та соціально-економічні;

фундаментальні та професійно-орієнтовані, дисципліни за вибором ВУЗу.

Навчально-виховний процес забезпечує можливість: здобуття особою знань, умінь і навичок у гуманітарній, соціальній, науково-природничій і технічній сферах; інтелектуального, морального, духовного, естетичного і фізичного розвитку особи, що сприяє формуванню знаючої, вмілої та вихованої особистості.

Навчання у закладах вищої освіти здійснюється за такими формами:

- денна (очна);
- заочна, дистанційна;
- екстернатна.

Форми навчання можуть бути поєднані. Терміни навчання за відповідними формами визначаються можливостями виконання освітньо-професійних програм підготовки фахівців певного освітньо-кваліфікаційного рівня.

Екстернатна форма навчання - особлива форма навчання, що передбачає самостійне вивчення навчальних дисциплін, складання у вищому навчальному закладі заліків, екзаменів та проходження інших форм підсумкового контролю, передбачених навчальним планом.

Навчальний процес у вищих навчальних закладах здійснюється у таких формах: навчальні заняття; самостійна робота; практична підготовка; контрольні заходи.

Основними видами навчальних занять у закладах вищої освіти є: лекція; лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття; консультація.

До структури вищої освіти входять освітні рівні та освітні ступені:

- 1) освітні рівні:
  - неповна вища освіта;
  - базова вища освіта;
  - повна вища освіта;
- 2) освітні ступені:
  - фаховий молодший спеціаліст;
  - бакалавр;

магістр.

Неповна вища освіта - освітній рівень вищої освіти особи, який характеризує сформованість її інтелектуальних якостей, що визначають розвиток особи як особистості і є достатніми для здобуття нею кваліфікацій за освітнім ступенем фахового молодшого спеціаліста.

Базова вища освіта - освітній рівень вищої освіти особи, який характеризує сформованість її інтелектуальних якостей, що визначають розвиток особи як особистості і є достатніми для здобуття нею кваліфікацій за освітнім ступенем бакалавра.

Повна вища освіта - освітній рівень вищої освіти особи, який характеризує сформованість її інтелектуальних якостей, що визначають розвиток особи як особистості і є достатніми для здобуття нею кваліфікацій за освітнім ступенем магістра.

Вищу освіту мають особи, які завершили навчання у закладах вищої освіти, успішно пройшли державну атестацію відповідно до стандартів вищої освіти і отримали відповідний документ про вищу освіту державного зразка.

Державна атестація осіб, які закінчують вищі навчальні заклади усіх форм власності, здійснюється державною екзаменаційною комісією.

Фаховий молодший спеціаліст - освітньо-професійний ступінь вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула неповну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для здійснення виробничих функцій певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Особи, які мають базову загальну середню освіту, можуть одночасно навчатися за освітньо-професійною програмою підготовки молодшого спеціаліста і здобувати повну загальну середню освіту.

Бакалавр – освітній ступінь вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула базову вищу освіту, фундаментальні і спеціальні уміння та знання щодо узагальненого об'єкта праці (діяльності), достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня

професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра може здійснюватися на основі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста.

Особи, які в період навчання за освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра закладах вищої освіти другого - четвертого рівнів акредитації припинили подальше навчання, мають право за індивідуальною програмою здобути освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста за однією із спеціальностей, відповідних напрямку підготовки бакалавра, у тому самому або іншому акредитованому вищому навчальному закладі.

Магістр – освітній ступінь вищої освіти особи, яка на основі освітнього ступеня - бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді діяльності.

Завдання практичної роботи:

1. Ознайомитися з графіком навчального процесу навчального здобувачів-екологів різних років і форм навчання, виявити закономірності та особливості графіків навчального процесу.
2. Ознайомитися з навчальними планами підготовки бакалаврів та магістрів.
3. Визначити перелік і роль кожного блоку дисциплін у підготовці фахівця-еколога.

Питання для контролю знань:

1. Назвіть форми навчання в закладі вищої освіти.
2. Дайте визначення поняттям: «фаховий молодший спеціаліст», „бакалавр”, „магістр”.

3. Які Ви знаєте освітні рівні та освітні ступені вищої освіти, дайте їм характеристику.

Практична робота №3

Вибір і оцінка теми наукового дослідження (об'єкт, предмет дослідження)

Мета роботи: ознайомитися з загальною схемою наукового дослідження та навчитися визначати об'єкт та предмет дослідження.

Теоретична частина

Кожне наукове дослідження від творчого задуму до остаточного оформлення наукової праці має неповторну специфіку. Однак усі вони наділені загальними особливостями, які охоплюють універсальні послідовні процеси (етапи):

1. Вибір теми, обґрунтування її актуальності і визначення рівня її розробленості; вибір об'єкта, предмета, окреслення мети і завдання дослідження.

2. Нагромадження необхідної інформації, пошук, вивчення й аналіз літературних та інших джерел з теми дослідження.

3. Відпрацювання гіпотези й теоретичних передумов дослідження, визначення наукового завдання.

4. Вибір методів дослідження, які є інструментами здобуття фактичного матеріалу, необхідною умовою досягнення поставленої мети.

5. Оброблення й аналіз результатів експериментального дослідження.

6. Написання тексту роботи, оформлення її вступу і висновків, опис використаних джерел і створення додатків.

7. Підготовка до захисту і захист наукового дослідження.

Об'єкт дослідження – це те, що є предметом пізнання, практичного діяння, що вивчається, об'єктивне матеріальне

явище або категорія духовного порядку, незалежні від досліджень і підлягають вивченню.

Предмет досліджень – це те, на що спрямована наша думка.

Тема – наукове завдання, що належить до конкретної галузі наукового дослідження. Наукова проблема об'єднує кілька тем.

Наукова проблема – конкретне питання, яке виникає, коли наявних знань недостатньо для вирішення конкретного завдання і спосіб, за допомогою якого можна здобути відсутні знання, невідомий.

Основними вимогами до теми є актуальність, новизна, практична цінність.

Теми і проблеми досліджень зумовлені потребами розвитку суспільства. Обґрунтування теми дослідження має переконувати в актуальності міркувань, на підставі яких обрано проблему дослідження.

Актуальність дослідження залежить від того, наскільки його результати сприятимуть вирішенню конкретних практичних завдань. Новизна досліджень може полягати у відкритті нових закономірностей, визначені шляхів їх використання для практичних потреб людини, суспільства.

Мета дослідження здебільшого міститься у формулюванні теми і конкретизується в його завданнях, які дають уявлення про його спрямованість.

Наявність мети і завдань є передумовою для обґрунтування вибору методів, засобів (анкет, тестів, приладів, тощо) дослідження, методів оброблення результатів дослідження.

Завдання практичної роботи:

1. Ознайомитися з основними вимогами до вибору і оцінки теми наукового дослідження.
2. Ознайомитися з поняттями „об’єкт дослідження”, „предмет дослідження”.

3. Самостійно вибрати тему наукового дослідження, подати обґрунтування вибору.

4. Визначити об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження.

5. Підібрати методи дослідження.

Питання для контролю знань:

1. Що таке об'єкт дослідження?
2. Що таке предмет дослідження?
3. Яким чином вибирається тема дослідження?

Практична робота №4

Види навчально-дослідницьких робіт.

Мета роботи: ознайомитися із видами навчально-дослідницьких робіт та набути навичок самостійної роботи з науковою літературою.

Теоретична частина

Реферат є найпростішим видом навчально-дослідної роботи студента.

Реферат – доповідь на певну тему, що передбачає огляд відповідних літературних та інших джерел, виклад змісту наукової роботи, книжки, статті.

Базується реферат на описовому методі дослідження. Використовують його для засвоєння й оцінки наявної наукової інформації з конкретної тематики.

Реферат викладають своїми словами, використовуючи при цьому особливо значущі визначення, цитати, а також висловлювання із зазначенням автора та джерела.

План реферату дослідник складає особисто. Реферат складається із

- Вступу, де проводиться характеристика мети, об'єкта, предмета дослідження реферату;

- Головної частини, де вичерпно викладена суть наукової інформації по темі. Вона може складатися з декількох глав.

- Висновки. Їх викладають у формі міркувань, узагальнень, зауважень референта щодо порушених у рефераті питань, підсумування результатів виконаної роботи.

- Списку використаної літератури.

Курсова робота є одним із видів навчально-дослідної, наукової роботи студента, складовою навчального процесу. Курсові роботи поділяються на реферативні та дослідницькі. Зміст курсової роботи зумовлюється її темою.

При підготовці курсової роботи необхідно:

1. підібрати літературу, вивчити її, законспектувати найважливіші положення і скласти уявлення про існуючі в науці позиції щодо проблематики, яка стосується курсової роботи;

2. підібрати приклади, проаналізувати ілюстративний матеріал;

3. скласти план роботи;

Структура курсової роботи охоплює вступ, основну частину та висновки.

Курсова робота повинна характеризуватися науковою достовірністю, насиченістю конкретним змістом, багатим фактичним матеріалом, аргументованими висновками, правильним оформленням.

Магістерська робота є завершальним етапом освіти випускника. Написання дипломних робіт має на меті систематизувати, закріпити, розширити теоретичні та практичні знання зі спеціальності, виявити навички застосування цих знань при вирішенні конкретних наукових завдань.

Завдання практичної роботи:

1. Ознайомитися з видами навчально-дослідницьких робіт, визначити відмінності між ними.

2. За вибраною темою в попередній роботі скласти план реферату.

3. Підготувати реферат із заданої теми обсягом до 15 сторінок рукописного тексту.

Орієнтовні теми рефератів.

1. Розвиток екологічних знань та їх роль у встановленні цивілізації.
2. Людська цивілізація як новий фактор існування біосфери.
3. Форми організації навчального процесу. Навчальні плани і
4. Екологічна політика. Охорона природи на державному та міждержавному рівнях
5. Екологія людини і науково-технічний процес.
6. Розвиток екології як науки.
7. Міжнародні екологічні організації та програми.
8. Структура та функції державних органів з екології і охорони навколишнього середовища.
9. Проблеми техногенного впливу на природу.
10. Правові норми у взаємовідносинах суспільства з природою.
11. Економічні важелі оптимізації природокористування.
12. Майбутня діяльність фахівця-еколога, шляхи професійного вдосконалення.
13. Структура природного середовища. Поняття про середовище існування, уявлення давніх українців про природу.
14. Еволюція взаємовідносин людини і природного середовища.
15. Основні екологічні закони та їх характеристика
16. Космічний вплив на Землю. Планета Земля і людство.
17. Особливості Сонячної системи, та її характеристика
18. Елементи основ наукових досліджень. Основні поняття та визначення.
19. Вибір і обґрунтування тем наукових досліджень
20. Сучасні напрямки екологічних досліджень: проблема збереження озонового шару.

21. Сучасні напрямки екологічних досліджень: проблеми альтернативних джерел енергії.
22. Сучасні напрямки екологічних досліджень: проблеми зменшення впливу забруднення навколишнього середовища на здоров'я населення.
23. Негативні наслідки антропогенного впливу на літосферу.
24. Наслідки антропогенного впливу на гідросферу,
25. Негативні наслідки антропогенного впливу на атмосферу.
26. Ґрунтознавчі аспекти взаємодії суспільства з природою.
27. Педосфера та її характеристика. Антропогенний вплив на ґрунт.
28. Багатофункціональне значення у біосфері рослинного світу та проблеми його охорони.
29. Багатофункціональне значення у біосфері тваринного світу.
30. Системи заходів по збереженні тваринного та рослинного світу.
31. Етапи взаємодії суспільства і природи.
32. Географічна оболонка Землі, як абіотична геосистема.
33. Поняття про соціоекосистему та її властивості.
34. Структура і властивості атмосфери.
35. Проблеми антропогенного впливу на атмосферу.
36. Значення гідросфери для людського суспільства.
37. Антропогенних вплив на гідросферу.
38. Вплив антропогенних порушень біосфери на здоров'я населення
39. Головні завдання екології людини.
40. Проблеми техногенного впливу на природу.
41. Основні завдання техноекології.
42. Вплив пестицидів на екосистеми і людину.
43. Проблема сміття й твердих відходів в Україні.
44. Екологічні наслідки катастрофи на ЧАЕС.

Питання для контролю знань:

1. Які види науково-дослідницьких робіт студентів Ви знаєте?
2. Що таке реферат?
3. З чого складається реферат, курсова робота?

Практична робота № 5 **Психологічні властивості людини.**

Мета роботи: ознайомитися з основними психологічними особливостями людини (фахівця-еколога), та визначити основні шляхи удосконалення особистості.

Теоретична частина

До основних психологічних особливостей людини належать пам'ять, емоції, сенсомоторні реакції, увага, мислення, воля, темперамент, почуття обережності, комунікабельність.

На сучасному етапі для вивчення особистості найбільш широко використовують психодинамічний метод – тестування. Як спосіб дослідження тести використовуються у різних галузях людської діяльності.

Психологічний тест являє собою доступну для розуміння без відповідної підготовки спеціально складену й перевірену на великих групах людей задачу, яка дає змогу вимірювати рівень, наприклад розумового розвитку.

Пам'ять – це комплект процесів, що відбуваються в центральній нервовій системі і забезпечують нагромадження, зберігання і діставання того, що збереглося. Пригадування може здійснюватися у вигляді відтворення і впізнання.

Виділяють різні види пам'яті: рухова, образна, емоційна, словесна, слухова, зорова.

Довільна (логічна) пам'ять характеризується наявністю спеціального завдання: запам'ятати для того щоб потім відтворити. Засвоюючи який-небудь матеріал необхідно запам'ятовувати його з вимогами наступного відтворення.

Ефективність мимовільного запам'ятовування залежить від розумової активності людини, від того, настільки самостійно вона працює з матеріалом. Переваги має та частина матеріалу, на яку спрямована основна увага при виконанні якогось завдання.

На розвиток і якість пам'яті впливають фізичний і психологічний стан людини, її тренованість, професія, професія, вік. Людина, яка займається розумовою працею, швидше сприймає інформацію, особливо, коли це пов'язано з виробничою діяльністю (професійна пам'ять). Пам'ять погіршується з віком. До 20-25 років пам'ять поліпшується, і до 30- 40 років залишається на одному й тому ж рівні. Потім здатність запам'ятовувати й згадувати поступово спадає. Професійна пам'ять зберігається у похилому віці. Для ефективнішого запам'ятовування краще повторювати навчальний матеріал частіше й потроху, ніж рідше і багато. Через 40 хв. Слід робити перерву на 10 – 15 хв. При вивченні матеріалу людина краще відтворює його наступного дня. Повторювати матеріал слід через 2 – 3 год., а не зразу.

Особливо відповідальний і важкий для засвоєння матеріал корисно повторювати безпосередньо перед сном.

Причини, які впливають на продуктивність пам'яті:

1. Метод запам'ятовування;
2. Попередній досвід; установка; зацікавлення; емоції;
3. Стан організму, логічність, наочність;
4. Кількість матеріалу, зовнішні умови.

Мислення – процес пізнання. Наслідком такої діяльності є думки. Мислення складається з таких процесів: порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, конкретизація, узагальнення.. Розрізняють три форми мислення: судження, умовиводи та поняття.

Увага – концентрація свідомості на якомусь об'єкті чи діяльності з одночасним відвертанням від усього іншого. Обсяг уваги – це кількість об'єктів, які можуть бути сприйняті одночасно і досить чітко. За звичай Людина охоплює поглядом 6 – 8 об'єктів. Розподіл уваги - це здатність людини зосередити увагу на декількох об'єктах чи одночасно виконувати дві і

більше дій, досягаючи при цьому позитивного результату. Швидкість переключення уваги – здатність швидко змінювати об'єкти, на які спрямована увага, а також швидкість переходу від одного виду діяльності до іншого.

Завдання практичної роботи:

Ознайомитися з основними характеристиками психологічних властивостей людини.

Завдання 1. Дослідити свою пам'ять використовуючи методику «запам'ятовування 10 слів». Для цього запам'ятовуваний матеріал відтворюють або зразу після запам'ятовування, або з деякою перервою. Скільки слів названо з цього ряду зразу після їх подачі, стільком одиницям дорівнює обсяг безпосереднього відтворення, відтворення через годину визнає обсяг відстроченого відтворення. Обсяг безпосереднього відтворення переважно дорівнює 7 плюс, мінус 2 одиниці інформації.

Завдання 2. Визначити свій рівень обачності(здатність людини бачити не все, а те, що необхідно у цю Мить. Необхідно провести експеримент. На дошці у будь-якому порядку пишуть числа від 1 до 100 і пропонують розмістити всі числа за порядком. Час фіксується . За 5 хв більшість людей встигають знайти 25 – 50 чисел. Низький результат означає, що Людина не здатна виділити серед багатьох факторів головний.

Практична робота №6

Загальні вимоги до фахівця-еколога.

Мета роботи: ознайомитися з основними вимогами до фахівця еколога та визначити основні шляхи реалізації своєї мети.

Теоретична частина

Підготовка екологів набула останнім часом особливої уваги. Навчання еколога широкого профілю повинне ґрунтуватися на міжнародних і державних вимогах до підготовки спеціалістів з вищою освітою. Загальними вимогами до формування еколога є загальні вимоги до

спеціаліста з вищою освітою, до отримання загальних та галузевих екологічних знань.

Об'єктом знань фахівця еколога повинна бути складна соціоекологічна система „Природа – господарство – населення”. Природна підсистема: клімат, атмосферне повітря, підземні води, поверхневі води, рослинність, тваринний світ, ґрунти, рельєф, гірські породи, господарство (економічна підсистема): будівництво, промисловість, сільське господарство, лісове господарство, транспорт, енергетика.

Сьогодні країни необхідні екологи двох типів: екологи-галузевики (володіють знаннями певної галузі, наприклад радіоеколог, еколог хімічного машинобудування, еколог водного господарства), екологи широкого профілю (володіють інтегральними знаннями управління довкіллям, здатні об'єднувати в єдине ціле галузеві знання, ефективно оптимізувати навколишнє середовище, як цілісну систему).

Фахівець-еколог повинен володіти фундаментальними і спеціальними вміннями і знаннями щодо узагальнення об'єкта знань, праці (діяльності, достатніми для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді екологічної діяльності.

Майбутній фахівець повинен буде вирішувати складні задачі, тому він повинен бути обізнаний у філософії, екологічних законах, моделюванні ситуацій, а також постійно самонавчатися, правильно організовувати свою працю (професійну, наукову, громадську). Він повинен бути наділений моральними естетичними цінностями сучасної людини, критично оцінювати екологічну ситуацію в світі, в нашій країні і своєму регіоні, проводити сучасну екологічну політику.. В науково-практичній діяльності фахівець повинен вміти визначати стратегію і тактику в галузі дослідження і управління станом довкілля.

Сферою діяльності спеціаліста є науково-дослідні та проектні організації, навчальні заклади, адміністративні органи різних відомств та інші структурні виробничі, експлуатаційні,

які забезпечують функціонування системи „природа - господарство – населення”

Завдання практичної роботи:

1 Провести «Круглий стіл» на тему: «Фахівець-еколог, основні вимоги до нього»

2. Розглянути наступні питання:

- A. Процес підготовки екологів, яким він повинен бути.
- B. Основні вимоги до фахівця-еколога;
- C. Професійні характеристики фахівці-еколога.
- D. Діяльність фахівця-еколога.

„Круглий стіл” – ділове обговорення проблеми на принципах демократії й рівності всіх учасників. Під проведенням „круглого столу” з’ясовують, що чітких визначених позицій у проблемі, що обговорюється, немає; позиції всіх учасників рівні: ніхто не має права бути вищим за інших; мета „круглого столу” – визначитися в ідеях і в думках щодо певної проблеми чи питання. Під час „круглого столу” студентам пропонують проблему, а також порядок денний і регламент. Кожен учасник може висловити свою думку щодо цієї проблеми. Критика під час „круглого столу” неприпустима, оскільки кожен учасник має право висловити свою думку. Головним результатом „круглого столу” є глибше усвідомлення важливості вирішення окреслених проблем і стимулювання екологічної освіти, екологічної свідомості студентів.

Практична робота №7

Основні вимоги та складові екологічних проектів.

Мета роботи: ознайомитися з основними порадами, щодо написання екологічних проектів та навчитися їх складати.

Теоретична частина

Екологічний проект розробляється за визначеною метою з визначеною метою, об’єктом та предметом дослідження.

Перший крок у процесі розробки проекту – загальне визначення його актуальності та змісту, а для населеного пункту необхідно зібрати загальну інформацію пов'язану із загальними проблемами і потребами, наявними ресурсами, смаками населення.

Завдання проекту – це ряд специфічних досягнень, спрямованих на вирішення зазначених проблем. Завдання, це певний кінцевий результат, який ми сподіваємося досягти по закінченню проекту. При визначені завдання необхідно використовувати слова, що означають завершеність (підготувати, розподілити, зменшити, збільшити, організувати, виготовити, встановити порядок). Завдання повинні бути доречними, досяжними і актуальними. Під час формулювання завдань необхідно використовувати перевірочними критеріями:

1. Чи конкретна задача, чи досить зрозуміла з погляду що, як, коли і де зміниться ситуація?
2. Чи підлягають реалізація завдання обчисленню (на скільки ситуація покращиться)?
3. Чи презентує завдання територіальність: район, групу населення?
4. Чи призведе виконання проекту до зрушень і змін, зазначених у завданнях?
5. Чи відображають завдання період часу, за який вони повинні бути досягнені?

При складанні проектів висловлюватися необхідно коротко і чітко, не використовувати спеціальних термінів, не використовувати аббревіатури.

Кожен проект повинен містити дані про засоби спостережень і контролю за виконанням плану здійснення проекту (моніторинг). Моніторинг забезпечує керівника інформацією необхідною для аналізу ситуації, визначення проблеми і знаходження рішень, дотримання плану виконання проекту, оцінку виконання плану у виконанні поставлених завдань і уточнення майбутньої мети і завдань, прийняття рішень про людські, фінансові і матеріальні ресурси.

В проєкті чітко обумовлюється бюджет, включаючи заробітну плату професійним працівникам, адміністративно-допоміжному персоналу, оплата, преміальні виплати консультантам, добровольцям, витрати на відрядження, телефон, факс, поштові доставки, друк, оренда офісу, комунальні послуги, витрати на обладнання (комп'ютери, факс, ксерокс), непрямі витрати.

Завдання практичної роботи:

1. Ознайомитися з основними вимогами до складання екологічних проєктів і з прикладом такого проєкту..
2. Група здобувачів ділиться на дві підгрупи, і кожна з них готує свій екологічний проєкт, який згодом представляють.
3. Одна сторона пропонує й обґрунтовує свій екологічний проєкт, інша шукає слабкі місця у проєкті й критикує їх (критика повинна бути конструктивною).
4. Під час ділової гри ведуть протокол, виставляють бали за вдалі пропозиції та зауваження.
5. Після обговорення проєкту групи міняються місцями.

Приклад розробки екологічного проєкту

Анотація

Організація-виконавець проєкту:

Неприбуткова громадська організація міста Рівне ”Рівненський обласний осередок Всеукраїнської екологічної ліги”.

Назва проєкту:

”Наше місто - наш дім”

Загальна сума проєкту:

2801 долара США

Пошукована сума гранту в ІСАР ”Єднання”:

2141 доларів США

Проблема, для рішення якої пропонується проєкт:

В м. Рівне існує ряд невирішених проблем: високе забруднення повітря автотранспортом, катастрофічне забруднення річки Устя, переповнення міського сміттєзвалища, незахищеність заказника місцевого значення "Бармаківський", пасивність у вирішенні цих проблем влади і громадськості.

Цільова група проекту:

Населення міста Рівне.

Мета проекту:

визначити та ранжувати екологічні проблеми міста Рівне, які найбільш турбують його мешканців шляхом анкетування населення з подальшим доведенням його результатів до відома влади і вирішенням виявлених екологічних проблем за участю громадськості.

Перелік заходів в межах проекту:

розробити і роздрукувати анкети і картки учасників опитування; провести анкетування населення; проаналізувати результати і за ними визначити найбільш гострі екологічні проблеми міста Рівного, що турбують його населення; подання результатів анкетування у місцеві газети: "Рівне Ракурс", "Рівне вечірнє", "Рівне Експрес", "ОГО", "Панорама", "Рівненський Кур'єр", "Вільне слово", "Волинь"; подати результати анкетування голові міста Рівного Чайці М.В.;

роздрукувати і розповсюдити листівки, що міститимуть інформацію про результати анкетування та елементарні заходи захисту від екологічно несприятливих факторів.

Перелік зайнятих у проєкті людей:

Клименко Микола Олександрович, Чубунов Віктор Федорович, Ліхо Олена Антонівна, Прищепя Алла Миколаївна.

Бюджетний період:

3 місяці

Головний практичний результат:

В процесі виконання проекту буде активізована громадськість та встановлено ступінь готовності населення брати участь у вирішенні екологічних проблем міста Рівне, будуть вирішені напрямки першочергових заходів покращення екологічного стану міста Рівного із залученням широких кіл його населення.

Голова Рівненського обласного осередку

Всеукраїнської екологічної ліги _____ **Клименко М.О.**

Керівник проекту _____ **Клименко М.О.**

АНКЕТА-ЗАЯВКА

1. Координати організації-виконавця проекту.

1.1. Назва організації-виконавця:

Рівненський обласний осередок Всеукраїнської екологічної ліги

1.2. Адреса місцезнаходження організації

1.2.1.	Поштовий індекс:	33000
1.2.2.	Область:	Рівненська
1.2.3.	Район:	Рівненський
1.2.4.	Місто:	Рівне
1.2.5.	Адреса:	Вул. Соборна, 55

1.3. Телефон: (0362)22 -27 -95

1.4. Факс: -

1.5. Адреса електронної пошти: eccolen@hotmail.com

1.6. Адреса для листування: 33000, м. Рівне, вул. Князя Володимира 24, кв. 1

1.7. Прізвище, ім'я та по батькові керівника організації:

Клименко Микола Олександрович.

1.8. Домашня адреса керівника організації: 33000, м. Рівне,

Домашній, контактний телефон керівника організації:

Прізвище, ім'я та по-батькові керівника проекту:

Клименко Микола Олександрович.

1.9. Домашня адреса керівника проекту: 33000, м. Рівне,

1.10. Домашній, контактний телефон керівника:

2. Відомості про організацію-виконавця проекту

2.1. Рік утворення: 27.11.1998

2.2. Місце та рік реєстрації та перереєстрації:

м. Рівне, 1998 рік

2.3. Джерело фінансування:

Добровільні внески, відрахування від надходжень підприємств, установ, організацій, створених Всеукраїнською екологічною лігою, добровільних пожертвувань громадян та юридичних осіб, інших дозволених законом надходжень.

2.4. Наявність оргтехніки: Наявна.

2.5. Кількість активних членів: 7

2.6. Кількість добровольців: 15

2.7. Діяльність

2.7.1 Головні напрямки діяльності:

- боротьба за припинення діяльності, яка загрожує екологічній безпеці, біологічному різноманіттю, здоров'ю громадян;

- інформованість населення про стан навколишнього природного середовища та здоров'я населення;

- формування екологічної свідомості шляхом пропаганди знань про стан навколишнього середовища;

- сприяння підвищенню екологічної освіти та культури громадян.

2.7.2 Перелік найважливіших отриманих грантів: -

2.7.3 Інформація про проекти, що були реалізовані за останні два роки, із зазначенням джерел фінансування та практичних результатів:

Розчистка р. Устя, джерел в районі Боярки, посадка дерев на майдані Короленко. Джерела фінансування: добровільні внески, відрахування від надходжень підприємств, установ, організацій, створених Всеукраїнською екологічною лігою,

добровільних пожертвувань громадян та юридичних осіб, інших дозволених законом надходжень.

3. Опис запропонованого проекту:

3.1. Проблема, на вирішення якої спрямований проект:

Місто Рівне, як заявив Міністр екології та природних ресурсів України парламентських слуханнях „Про дотримання вимог і ефективності природоохоронного законодавства України”, увійшло у список міст, поряд з містами-мільйонниками і промисловими центрами – Одесою, Донецьком, Запоріжжям, Дніпропетровськом, з найбільш забрудненим повітрям.

Крім того, 50% населення міста проживає в забруднених зонах впливу промислових підприємств, яких в місті нараховується двадцять один (за даними: ”Довідник екологічного стану міста Рівного” /під ред. Клименко М.О., Меліхова Т.М./).

В межах міста якість води в річці Устя змінюється з 2-го класу до 5-го (з доброї якості до катастрофічної) – за даними: „Звіту про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області у 2018 р.” /Державне управління екології та природних ресурсів у Рівненській області/.

Крім того в місті Рівне є проблеми з вивозом і переробкою сміття – немає заводу по переробці сміття і не стоять баки для його сортування, а міське звалище переповнене.

Заказник місцевого значення ”Бармаківський”, що знаходиться в межах міста, не має навіть огорожі і пояснювальних знаків і нещадно знищується неорганізованою господарською діяльністю (випасом худоби, влаштуванням городів).

Одним з найважливішим чинником у вирішенні цих проблем може стати екологічно зорієнтована громадськість міста Рівного. Проте внаслідок економічних проблем, байдужості влади до вирішень екологічних проблем міста, невміння громадськості відстоювати своє конституційне право на чисте довкілля, відсутності загально доступної екологічної

інформації, населення не звертає уваги на вирішення проблем пов'язаних з екологічним станом міста Рівного.

Якщо в найближчі роки ситуацію не змінити, екологічний стан міста Рівного погіршиться до катастрофічного.

3.2. Мета проекту:

визначити екологічні проблеми міста Рівного, що найбільш турбують його мешканців, шляхом анкетування населення для подальшого їх вирішення через доведення до відома владних структур міста і активізування громадськості.

3.3. Завдання проекту:

- розробити і роздрукувати 6000 анкет і 6000 картки учасників на тему: „Оцінка екологічного стану міста Рівного населенням”;
- провести анкетування 6000 жителів міста Рівного;
- проаналізувати результати і за ними визначити найбільш гострі екологічні проблеми міста Рівного, що турбують його населення ;
- подання результатів анкетування у місцеві газети.
- подати результати анкетування голові міста Рівне;
- роздрукувати і розповсюдити 2000 листівок, що міститимуть інформацію про результати анкетування та елементарні заходи захисту від екологічно несприятливих факторів.

3.4. Заходи в межах проекту:

- розробити і роздрукувати анкети і картки учасників опитування;
- провести анкетування населення;
- проаналізувати результати і за ними визначити найбільш гострі екологічні проблеми міста Рівного, що турбують його населення;
- подання результатів анкетування у місцеві газети подати результати анкетування голові міста Рівного;
- роздрукувати і розповсюдити 2000 листівок, що міститимуть інформацію про результати анкетування та елементарні заходи захисту від екологічно несприятливих факторів.

3.5. Чи є запропонований проект частиною будь-якої програми або проекту, які фінансуються з інших джерел?

Ні

4. Практичні результати, якісні та кількісні показники ефективності виконання проекту.

4.1. Яким чином виконання проекту сприяє вирішенню обраної проблеми?

Шляхом проведення анкетування буде з'ясовано громадська думка щодо екологічного стану міста Рівного; буде виявлено рівень зацікавленості населення екологічними проблемами міста та рівень доступності інформації про стан довкілля для населення. Також буде визначений найбільш екологічно несприятливий район міста Рівного та причина цього з погляду громадськості.

В процесі виконання проекту буде активізована громадськість та встановлено ступінь готовності населення брати участь у вирішенні екологічних проблем міста Рівне.

В результаті реалізації проекту буде вирішені напрямки першочергових заходів покращення екологічного стану міста Рівного із залученням широких кіл його населення.

4.2. Якими є масштаби залучення населення до діяльності по проекту?

В результаті реалізації проекту буде: проведено анкетування 6000 жителів міста Рівного, за результатами якого буде видано і розповсюджено 2000 листівок та опубліковано статті у місцевих газетах, чим буде проінформовано населення про екологічний стан міста Рівне та можливі шляхи вирішення виявлених проблем з залученням громадськості.

4.3. Яким чином Ви плануєте оцінити підвищення рівня соціальної освіченості населення в результаті впровадження проекту?

Виявлення за участю населення м. Рівне нагальних екологічних проблем шляхом анкетування.

4.4. Яким чином виконання проекту заохочує владу до участі у вирішенні проблеми?

Буде подано лист до міського виконавчого комітету міста Рівного – голові... та отримано відгук від влади щодо вирішення виявлених екологічних проблем, таким чином буде ознайомлено владу з громадською думкою з даного питання.

4.5. Яким чином виконання проекту сприятиме розвитку демократичного управління в Україні, зокрема прозорості діяльності державних органів влади?

Буде виявлено найбільш значні екологічні проблеми міста, результати опитування будуть передані органам виконавчої влади міста та області. Результати розгляду матеріалів анкетування органами виконавчої влади міста та області будуть висвітлені у засобах масової інформації.

4.6 Які НГО будуть залучені до участі у проекті? В чому полягатиме їхня роль?

Рівненський обласний осередок Всеукраїнської екологічної ліги – виконавець проекту

4.7 У яких ЗМІ планується освітлювати хід і результати виконання проекту?

Буде подано результати анкетування у місцеві газети.

4.8. Інші очікувані результати і показники ефективності виконання проекту.

-

5. Робочий план виконання проекту

5.1. Тривалість бюджетного періоду у місяцях.

3 місяці

5.2. Календарний план

Етапи проекту	Заходи за проектом	Термін виконання заходів	Відповідальний
Перший	розробка анкет і карток учасників	до 1.01.2020	Чубунов
	пошук та домовленість з організацією для тиражування анкет, карток учасників і листівок	до 1.01.2020	Координатор
	друк анкет і карток учасників	з 2.01.2020 по 7.01.2020	Координатор

	проведення анкетування населення міста Рівного	з 8.01.2020 по 20.01.2020	Координатор
Другий	статистична обробка анкет	з 21.01.2020 по 28.01.2020	Чубунов
	аналіз статистичних даних	з 28.01.2020 по 11.02.2020	Чубунов
Третій	подання отриманих даних: розробка листівок друк листівок розповсюдження листівок написання статей і подання їх в місцеві ЗМІ доведення отриманих результатів анкетування до голови міста Рівне, пану Чайці М.В.	з 12.02.2020 по 15.02.2020 з 21.02.2020 по 22.02.2020 з 28.02.2020 по 7.03.2020 з 8.03.2020 по 15.03.2020 з 16.03.2020 по 24.03.2020	Редактор
Четвертий	складання звіту про виконання проекту і використанні фінансові ресурси	з 1.01.2020 по 1.04.2020	Керівник

6. Перспективи подальшого виконання діяльності по проекту

На основі ранжування виявлених найбільш гострих екологічних проблем, що турбують населення, подальша діяльність організації буде направлена на вирішення цих проблем із обов'язковим залученням місцевої громади. Зокрема:

- облаштувати заказника місцевого значення "Бармаківського", з розглядом можливості створення там ботанічного саду;
- провести акції, які будуть висвітлювати екологічні проблеми, що буде сприяти екологічній культури населення;
- створити підґрунття в свідомості населення і міської влади щодо необхідності диференційованого збору сміття і його вторинного використання;
- розробити шляхи покращення екологічного стану зон відпочинку міста тощо.

Анкета
Оцінка екологічного стану міста Рівне населенням

Для заповнення анкети поставте будь-який знак в квадраті навпроти обраної вами відповіді.

1. Як ви оцінюєте екологічний стан міста Рівного?
☐ Добрий   ☐ Задовільний   ☐ Поганий   ☐ Не думав(ла)

2. Чи доступна вам інформація про стан довкілля міста?
☐ Так   ☐ Ні   ☐ Не знаю

3. Що на вашу думку потребує першочергової уваги?
(допускається вибір декількох варіантів одночасно, але не більше трьох)

☐ Забруднення повітря
☐ Стан озера Басів Кут, річки Устя і озер Гідропарку
☐ Озеленення міста, збільшення парків відпочинку та скверів

☐ Сортування, збір, вивіз та переробка сміття
☐ Радіоактивне забруднення
☐ Забруднення автотранспортом довкілля
☐ Шум
☐ Вкажіть свій варіант _____

4. Які екологічні проблеми є у вашому районі міста (вкажіть вулицю проживання) :

_____
_____
_____

5. Чи є поряд з вашою домівкою підприємства, які забруднюють довкілля?

☐ Так (вкажіть назву) _____
☐ Ні   ☐ Не знаю

6. Чи вважаєте ви, що на екологічний стан міста Рівне впливають Хмельницька і Рівненська атомні електростанції:

- ☐ Так ☐ Ні ☐

Не знаю

7. Як впливає екологічний стан міста на ваше здоров'я?

- ☐ Погіршує ☐ Покращує ☐

Не впливає

8. Які екологічні заходи ви використовуєте в повсякденному житті?

☐ Компостування листя і побутових відходів на присадибній ділянці

☐ Утеплення приміщення

☐ Економія води

☐ Озеленення кімнат і подвір'я

☐ Вживання йодованих продуктів

☐ Очищення питної води (кип'ятіння, відстоювання, фільтрування)

☐ Ваш

варіант _____

9. Чим ви можете допомогти у вирішенні екологічних проблем м. Рівного?

☐ Розділяти сміття при наявності збірних баків

☐ Участю у влаштуванні "зелених" зон

☐ Участю у громадських акціях

☐ Участю у організації та здійсненні громадського екопатруля

☐ Матеріальна і (або) спонсорською допомогою

☐ Нічим

☐ Ваш варіант _____

_____

—

**Методика проведення анкетування населення міста
Рівного на тему:
"Оцінка екологічного стану міста Рівного населенням"**

Методика передбачає використання **6000** анкет, які містять **10** питань, що охоплюють основні екологічні проблеми міста Рівного і дають можливість виявити рівень стурбованості населення ними та інформованості жителів міста про навколишнє середовище проживання.

З 10 запропонованих питань на 5 питань пропонується вибір варіантів трьох альтернативних відповідей (позитивна, негативна, нейтральна), на інші 5 пропонується список відповідей з яких опитуваний може вибрати декілька, але не більше трьох (в списку передбачається стрічка для свого варіанту відповіді).

Методика дає можливість виявити, найбільше турбуючи населення, екологічні проблеми міста, оцінити рівень інформованості і зацікавленості жителів міста Рівного про стан оточуючого середовища, виявити рівень готовності громадськості брати участь у вирішенні проблем, що спричиняють негативну екологічну обстановку міста, а також активізувати населення для вирішення виявлених екологічних проблем.

Анкетування проводиться методом частково формалізованого опитування, інтерв'юером, яким виступає волонтер.

Методикою опитування передбачається охоплення населення віком від 18 до 65 років, що обґрунтовується тим, що дані вікові категорії населення ведуть активний спосіб життя і здатні адекватно оцінити екологічні проблеми території свого проживання.

Для здійснення анкетування розроблено 6000 (однакових) анкет, що складає 3% від кількості мешканців міста.

Умовно місто поділено на 8 районів, в залежності від щільності населення в них вибирається приблизно кількість анкет для опитування.

Назва умовного району	Список вулиць, що входять	Кількість анкет

Опитування буде здійснюватись, як серед мешканців приватного сектора так і серед мешканців багатоповерхових будинків, де будуть охоплюватись всі поверхи.

Для здійснення анкетування розроблені маршрутні листи, де вказані вулиці, мешканців яких пропонується опитати.

Перед початком опитування волонтерів познайомлять з правилами та метою опитування.

Волонтери, які здійснюють опитування забезпечуються посвідченням від екологічної ліги.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Некос В. Ю. Вступ до фаху. Екологія та охорона навколишнього середовища : навчальний посібник / Видання 2-е доп. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2002. 170 с.
2. Некос В. Ю. Основи загальної екології та неоекології : навчальний посібник у 2-х ч. Ч.2: Основи загальної і глобальної неоекології. Вид 2-е доп тп перероб. Х. : Прапор, 2001. 287 с.
3. Вступ до фаху : підручник / Клименко М. О. та ін. Херсон : Олді-плюс, 2014. 304 с.
4. Клименко М. О., Клименко Л. В. Вступ до фаху. Рівне : НУВГП, 2010. 324 с.
5. Порівняльна характеристика планів і програм підготовки фахівців екологічного спрямування у вищих навчальних закладах світу / Укладачі: Н. М. Рідей, Ю. С. Кравченко, Н. Б. Кравченко та ін. К. : Вид. центр НАУ, 2004. 96 с.
6. Законодавство України. URL: <http://www.rada.kiev.ua/>
7. Цифровий репозиторій НУВГП. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/>